

Conf. univ. dr. Norel NEAGU

Dr. Daniela DEDIU

Universitatea „ROMÂNNO-AMERICANĂ”

**Cooperarea judiciară internațională
în materie penală
(Teorie și practică judiciară)**

Ediția a II-a, revăzută și adăugită

Conf. univ. dr. NOREL NEAGU
Dr. DANIELA DEDIU
Universitatea „ROMÂNNO-AMERICANĂ”

**Cooperarea judiciară internațională
în materie penală
(Teorie și practică judiciară)**

Ediția a II-a, revăzută și adăugită

Universul Juridic
București
-2021-

CUVÂNT-ÎNAINTE

Dezvoltarea fără precedent a relațiilor internaționale în societatea contemporană a fost însoțită de o creștere, de asemenea fără precedent, a criminalității internaționale prin proliferarea unor forme ale criminalității organizate pe teritoriul mai multor state.

Progresul tehnico-științific înregistrat, precum și extinderea procesului de democratizare la nivel internațional, a creat posibilitatea mișcării cu ușurință a persoanelor și mărfurilor, conducând implicit la dezvoltarea societății umane în ansamblul său. Efectul indiscutabil benefic, pentru întreaga umanitate, a creat însă și posibilitatea unei largi proliferări a fenomenului criminalității la nivel mondial.

Pericolul tot mai accentuat determinat de creșterea criminalității transnaționale, necesitatea prevenirii și combaterii cu mai multă eficiență într-un cadru organizat la nivel mondial, a determinat adoptarea unor instrumente regionale sau mondiale care să unifice eforturile statelor lumii în stoparea proliferării criminalității transnaționale.

A apărut treptat nevoia cooperării între state pentru predarea sau primirea persoanelor care au săvârșit infracțiuni pe teritoriul unui stat, refugiindu-se apoi în alt stat în vederea evitării urmăririi penale, judecății sau executării pedepsei. De asemenea, condamnarea unei persoane într-un stat, urmată de executarea pedepsei în statul al cărei resortisant este, implică cu necesitate cooperarea între cele două state pentru recunoașterea hotărârii străine și punerea în executare a acesteia. În vederea justei soluționări a unei cauze cu elemente de extraneitate, sunt necesare și alte metode de cooperare judiciară, cum ar fi indisponibilizarea ori confiscarea bunurilor care au servit la săvârșirea infracțiunii ori a produsului acesteia, bunuri care se află pe teritoriul altui stat, transmiterea unor obiecte ce constituie mijloace de probă, ascultarea unor martori sau experți care se regăsesc în alt stat decât în cel în care se desfășoară procesul penal, constituirea unor echipe comune de anchetă în vederea soluționării unor cauze cu caracter transnațional.

Cooperarea judiciară internațională în materie penală, reglementată prin Legea nr. 302/2004, constituie o provocare de maximă actualitate în domeniul dreptului, atât datorită importanței, cât și complexității pe care le implică, cu consecințe pe plan național și internațional.

Acestea sunt doar câteva din motivele care au determinat elaborarea cursului de față. Cursul de cooperare judiciară în materie penală este destinat în principal studenților de la cursurile de zi, precum și celor care urmează învățământul universitar deschis la distanță, fiind în același timp un instrument util pentru practicieni.

În elaborarea cursului am ținut seama nu numai de lucrările juridice fundamentale în materia cooperării judiciare internaționale în materie penală, dar și de impactul produs în practica judiciară de unele soluții adoptate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Curtea de Justiție a Uniunii Europene, Curtea Constituțională, precum și Înalta Curte de Casație și Justiție în recursurile în interesul legii sau hotărârile prelabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, subliniindu-se necesitatea interpretării prevederilor legale vizate în spiritul acestor hotărâri.

Prin întregul său conținut, cursul are menirea de a contribui la înțelegerea și aplicarea corectă a dispozițiilor Legii nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, la interpretarea lor unitară, la găsirea soluțiilor corespunzătoare pentru diversele situații care inevitabil apar în practica judiciară.

Autorii

Titlul I

CONSIDERAȚII GENERALE

PRIVIND COOPERAREA JUDICIARĂ INTERNAȚIONALĂ ÎN MATERIE PENALĂ

Secțiunea I

Introducere. Importanța și necesitatea cooperării judiciare internaționale în materie penală

Secolul XX a fost secolul unei dezvoltări nemiintâlnite a civilizației, a progresului științei, tehnicii, a biomedicinei. Este un secol care va fi asociat fără îndoială și cu drepturile omului, care devenite o normă a culturii și civilizației universale. Societatea internațională le-a transformat într-o cerință a democrației, considerându-le valori supreme ocrotite de omenire. Drepturile omului au căpătat nu numai dimensiuni de ordin constituțional, dar au intrat în catalogul valorilor ocrotite pe plan internațional. Totuși, paradoxal, cu toate că drepturile omului niciodată nu au fost așa de puternic glorificate ca în secolul ce tocmai s-a încheiat, ele au fost mai mult ca oricând încălcate în mod drastic. În secolul al XX-lea au avut loc cele mai oribile războaie, s-au înregistrat genociduri la o scară inimaginabilă. În istoria secolului care tocmai s-a sfârșit, s-au înscris războaie totale, masacre și măceluri, deportări, epurări după criteriile de rasă, criteriile etnice, de clasă, au avut loc discriminări ale minorităților etc.

Dezvoltarea fără precedent a relațiilor internaționale în societatea contemporană a fost însoțită de o creștere, de asemenea fără precedent, a criminalității internaționale prin proliferarea unor forme ale criminalității organizate pe teritoriul mai multor state¹. Progresul tehnico-științific înregistrat, precum și extinderea procesului de democratizare la nivel internațional, a creat posibilitatea mișcării cu ușurință a persoanelor și mărfurilor, conducând implicit la dezvoltarea societății umane în ansamblul său. Efectul indiscutabil benefic, pentru întreaga umanitate, a creat însă și posibilitatea unei largi proliferări a fenomenului criminalității la nivel mondial.

Pericolul tot mai accentuat determinat de creșterea criminalității transnaționale, necesitatea prevenirii și combaterii acesteia cu mai multă eficiență într-un cadru organizat la nivel mondial, a determinat adoptarea unor instrumente regionale sau mondiale care să unifice eforturile statelor lumii în stoparea proliferării criminalității transnaționale².

Crima organizată, din ce în ce mai activă, cu multiplele ei forme de manifestare, a inclus treptat în grupurile sale societăți cu capital privat sau de stat, multinaționale, oameni politici sau chiar persoane din structurile statale. Deschiderea granițelor, în special la nivelul Uniunii Europene, prin crearea spațiului Schengen, oferă o nouă dimensiune

¹ Bulai (2007), p. 120.

² Boroi (2008), p. 2.

criminalității transnaționale, care nu mai este ținută astfel de granițe sau bariere. În acest context, aceleași granițe sau bariere trebuie îndepărtate de o manieră sau alta din calea organelor judiciare chemate să ancheteze, judece, condamne sau să pună în executare hotărâri în cauze cu caracter transnațional.

A apărut treptat nevoia cooperării între state pentru predarea sau primirea persoanelor care au săvârșit infracțiuni pe teritoriul unui stat, refugiindu-se apoi în alt stat în vederea evitării urmării penale, judecării sau executării pedepsei. De asemenea, condamnarea unei persoane într-un stat, urmată de executarea pedepsei în statul al cărei resortisant este, implică cu necesitate cooperarea între cele două state pentru recunoașterea hotărârii străine și punerea în executare a acesteia. În vederea justei soluționări a unei cauze cu elemente de extraneitate, sunt necesare alte metode de cooperare, cum ar fi: indisponibilizarea ori confiscarea bunurilor care au servit la săvârșirea infracțiunii ori a produsului acesteia, bunuri care se află pe teritoriul altui stat; transmiterea unor obiecte ce constituie mijloace de probă; ascultarea unor martori sau experți care se regăsesc în alt stat decât în cel în care se desfășoară procesul penal; constituirea unor echipe comune de anchetă în vederea soluționării unor cauze cu caracter transnațional.

Cooperarea judiciară internațională în materie penală, reglementată prin Legea nr. 302/2004, constituie o provocare de maximă actualitate în domeniul dreptului, atât datorită importanței, cât și complexității pe care le implică, cu consecințe pe plan național și internațional.

Cooperarea judiciară în materie penală reprezintă un sistem deschis de principii și reguli a cărui funcționalitate este puternic influențată de conduita a doi actori naționali importanți chemați să pună în executare ordinea juridică internațională astfel creată: legiuitorul național și magistratul.

Cooperarea judiciară în materie penală nu este numai unul din pilonii fundamentali ai Uniunii Europene, ci creează astăzi, chiar și în afara spațiului de libertate, securitate și justiție, contextul unei cunoașteri aprofundate a sistemelor de drept ale statelor implicate. Totodată, ea subliniază faptul că încrederea și deschiderea pe care, în baza principiului cooperării loiale și a obligațiilor asumate la nivelul Uniunii Europene și în plan internațional, statele trebuie să o acorde unele altora, nu sunt întotdeauna manifestate pe deplin.

Cooperarea internațională în materie penală, care inițial avea un caracter exclusiv interguvernamental, asistența judiciară internațională, în sens larg, fiind solicitată sau acordată de sau prin intermediul autorităților executive, a căpătat în zilele noastre noi dimensiuni și valențe. Dacă la nivel global, cooperarea în domeniul penal rămâne, în general, cantonată în formalism, în Europa, și mai cu seamă la nivelul Uniunii Europene, deși încă guvernată preponderent de instrumente interguvernamentale, vorbim, după 1999, de cooperare judiciară, iar noile instrumente juridice, bazate pe principiile recunoașterii și încrederii reciproce, reglementează forme de cooperare directă între autorități judiciare, într-un spațiu judiciar comun¹.

¹ Radu (2008), p. 19.

Secțiunea a II-a

Principiile cooperării judiciare internaționale în materie penală

Cooperarea judiciară internațională în materie penală se bazează în principal pe următoarele principii fundamentale:

- preeminența dreptului internațional;
- protejarea intereselor fundamentale ale României;
- curtoazia internațională și reciprocitatea;
- recunoașterea hotărârilor străine și încrederea reciprocă;
- *aut dedere, aut iudicare*;
- principiul specialității;
- principiul *non bis in idem*;
- principiul confidențialității.

2.1. Preeminența dreptului internațional

Acest principiu este menționat în Legea nr. 302/2004, unde se precizează că prevederile acesteia se aplică în baza și pentru executarea normelor interesând cooperarea judiciară în materie penală, cuprinse în instrumentele juridice internaționale la care România este parte, pe care le completează în situațiile nereglementate.

De asemenea, cooperarea cu un tribunal penal internațional sau o organizație internațională publică, în conformitate cu dispozițiile în materie ale unor instrumente internaționale speciale, cum sunt statutele tribunalelor penale internaționale, se examinează printr-o procedură legală distinctă, prevederile legii privind cooperarea judiciară internațională în materie penală putând fi aplicate în mod corespunzător, în completare, dacă este necesar.

2.2. Respectarea intereselor fundamentale ale României

Cooperarea judiciară internațională în materie penală este obligatorie, în temeiul tratatelor și convențiilor internaționale și bilaterale încheiate de țara noastră, dar există și limite ale cooperării.

Astfel, aplicarea dispozițiilor privind cooperarea judiciară internațională în materie penală este subordonată protecției intereselor de suveranitate, securitate, ordine publică și a altor interese ale României, definite prin Constituție. Aceasta înseamnă că, ori de câte ori, în cadrul unei activități de cooperare judiciară internațională în materie penală, vor fi puse în pericol valorile menționate mai sus, activitatea de cooperare în sine nu se va realiza, chiar dacă sunt îndeplinite toate celelalte condiții. De altfel, suveranitatea, securitatea și ordinea publică internă reprezintă valori fundamentale ale statului de drept, recunoscute ca atare și în alte documente internaționale și aplicate de către toate statele lumii în relațiile lor.